

El Ple de l'IEC ratifica per consens la nova versió de l'*Ortografia catalana*

S'obre un període de quatre anys perquè els canvis es vagin coneixent i integrant

El Ple de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) va ratificar ahir, per consens, la nova versió de l'*Ortografia catalana*, i aquest matí ha estat explicada aquesta ratificació en una conferència de premsa que s'ha dut a terme a l'IEC, en la qual han intervingut el president de l'IEC, Joandomènec Ros; la presidenta de la Secció Filològica, M. Teresa Cabré, i el coordinador del grup de treball de l'Ortografia, Vicent Pitarch. El tresorer de la Secció Filològica, Màrius Serra, i la membre del grup de treball de l'Ortografia Mila Segarra, també hi han fet intervencions puntuals. En la conferència de premsa s'ha assenyalat que la nova versió de l'*Ortografia* «no és una reforma ortogràfica, sinó una modernització de la reforma ortogràfica», i que és fruit d'una «feina seriosa, responsable i feta amb cura». Tal com han recordat, el resultat és fruit de més de tres anys de treball, durant els quals hi ha hagut cinquanta-set reunions del grup de treball i quinze discussions en el Ple de la Secció Filològica.

La nova versió de l'*Ortografia* es pot consultar a l'enllaç següent: <http://www.iec.cat/activitats/documents/ortografia.pdf>.

Amb relació a la proposta d'*Ortografia* que es va presentar en la sessió plenària de l'IEC del 29 de setembre, en la versió final s'han introduït dos canvis: d'una banda, no s'elimina l'accent diacrític del monosíl·lab *sòl/sol* —d'aquesta manera, la llista de mots amb accent diacrític passa a ser de quinze, i no de catorze, tal com s'havia proposat inicialment—; i, de l'altra, atenent a raons etimològiques, el mot *erumpent* no s'escriu amb *rr*, sinó que manté la grafia amb una *r*, contràriament al que s'havia recollit en un inici. A més, es reforça el caràcter facultatiu del diacrític en els caos que el context ho faci imprescindible.

Tal com s'ha dit, la proposta d'*Ortografia* es va presentar en la sessió plenària de l'IEC del 29 de setembre; des d'aquell dia fins dimecres passat, 19 d'octubre, els membres del Ple de l'IEC han pogut fer arribar els seus dubtes i comentaris al grup de treball de l'Ortografia de la Secció Filològica, que els ha valorat, i als quals ha donat resposta individualment per correu electrònic i de manera conjunta en la sessió plenària d'ahir.

Una acadèmia oberta a la societat

El mes de juny del 2015, la Secció Filològica va posar en marxa el projecte L'Acadèmia Oberta. Es tracta d'una plataforma de diàleg que té l'objectiu d'establir una connexió permanent i un diàleg continuat amb els col·lectius professionals de la llengua de tot el territori catalanoparlant que treballen en l'àmbit de la creació, l'educació i la divulgació. D'aquesta manera, es vol facilitar la implicació dels ensenyants, dels responsables lingüístics dels mitjans de comunicació i dels escriptors, correctors i traductors en el procés d'estandardització de la llengua, ja que aquests tres col·lectius són clau en la difusió de la llengua normativa i, alhora, una font d'informació molt important que pot orientar els treballs normatius.

El 3 de novembre està prevista, a la seu de l'IEC, una sessió informativa sobre la *Gramàtica* i l'*Ortografia* a la qual estan convidats representants de l'àmbit de l'edició i

l'escriptura, de col·legis professionals, de departaments de filologia de les universitats catalanes, d'institucions i de l'Administració, entre d'altres.

Per què una nova versió de l'Ortografia?

Entre les raons fonamentals per a elaborar una nova *Ortografia* hi ha la revisió dels aspectes que havien estat qüestionats i la dispersió de materials que conformen la normativa ortogràfica vigent. Així, s'han aplegat en un sol tractat l'ortografia fundacional, les rectificacions que hi va fer el mateix Pompeu Fabra, els retocs introduïts després de Fabra i els acords ortogràfics presos per la Secció Filològica d'ençà del 1984.

El corpus ortogràfic

El corpus ortogràfic fundacional s'inicià amb les *Normes ortogràfiques* del 1913, seguides per tres edicions del *Diccionari ortogràfic* —i de l'«Exposició de l'ortografia catalana»— (1917, 1923, 1931) i per la *Gramàtica catalana* (1918) de Pompeu Fabra, i s'acabà amb el *Diccionari general de la llengua catalana* (1932), la quarta edició del *Diccionari ortogràfic* (1937) i les poques modificacions introduïdes al *Diccionari general de la llengua catalana* a partir de la segona edició (1954).

La Secció Filològica, respectuosa amb aquest corpus, el va voler ampliar i actualitzar, i per això va prendre una sèrie d'acords que es van publicar a partir dels anys vuitanta del segle XX (els quals es van compilar el 1997 en un únic volum, titulat *Documents normatius 1962-1996*), i es van introduir uns quants canvis ortogràfics en el *Diccionari de la llengua catalana* (DIEC1, 1995; DIEC2, 2007) i també en la versió electrònica del DIEC2. Els documents aprovats per la Secció Filològica relatius a l'ortografia són els següents: «Noves normes ortogràfiques sobre els noms en -es» (1984); «Sobre la grafia de la persona 1 del present d'indicatiu dels verbs a les Illes Balears» (1992, revisat el 1999); «Sobre la grafia dels mots compostos i prefixats que contenen formants amb una essa inicial etimològica seguida de consonant» (1992, revisat el 1996); «L'ús del guionet en l'escriptura dels mots formats per composició o per prefixació» (1993); «Els signes d'interrogació i d'admiració» (1993) i les propostes de transliteració i transcripció al català de l'àrab (1989), del rus (1994, revisat el 2015) i de l'hebreu (2002).

Els canvis més significatius

La Secció Filològica és conscient del valor social de l'ortografia i de l'alt valor simbòlic que té per als usuaris, i per això ha actuat sempre amb la prudència necessària en aquesta matèria. Per aquesta raó, no ha volgut mai modificar l'ortografia fundacional en aspectes que el mateix Pompeu Fabra havia considerat deficientes i millorables, i s'ha mantingut respectuosa amb els principis fabrians: ortografia nacional —al servei de tota la comunitat lingüística—, recurs a l'etimologia en cas de grafia dubtosa o en els mots cultes, observació del que fan les altres llengües romàniques en el tractament gràfic dels manlleus i reducció, sempre que sigui convenient, de la complexitat en la formulació i, sobretot, en l'aplicació de certes normes.

En la redacció de la nova *Ortografia*, la Secció Filològica ha volgut mantenir la seva tradicional actitud de prudència en qüestions ortogràfiques i de respecte per l'ortografia fundacional, però no s'ha limitat tan sols a fer visibles les modificacions dels darrers temps, sinó que, amb la voluntat de simplificar i aclarir al màxim el codi ortogràfic, ha escoltat les diferents opinions d'experts, ha estudiat els dubtes que li han estat plantejats i ha analitzat els corpus lingüístics de què hom disposa actualment per a conèixer l'ús real de la llengua. Alguns d'aquests canvis afecten un nombre reduït de mots, mentre que d'altres afecten un nombre més gran de mots de la llengua; n'hi ha, fins i tot, que

rectifiquen decisions anteriors, però sempre s'han fet intentant mantenir el difícil equilibri entre tradició i modernitat, amb l'objectiu de millorar el codi ortogràfic.

Els canvis més significatius que es proposen en l'*Ortografia catalana* són els següents:

- **Mots prefixats i compostos amb el segon formant començat per r.** S'escriu *rr* quan el so [r] apareix entre vocals precedit d'un prefix o d'un radical: en els mots prefixats amb *a-* privativa o *cor-* (*arítmia* esdevé *arrítmia*; *coresponsable* passa a ser *corresponsable*); en el mot *erradicar* i derivats; i en els compostos amb els formants grecs *raqui(o)-*, *reo-*, *rin(o)-*, *rinco-*, *riz(o)-*, *rodo-*, *-rràfia*, *-rrexí* i *-rrinc* (per exemple, *cefaloraquidí* esdevé *cefalorraquidí*, i *otorinolaringòleg*, *otorrinolaringòleg*).
- **Ús del guionet en mots compostos i prefixats.** S'escriu un guionet quan el prefix precedeix un sintagma (*exdirectora general* passa a ser *ex-directora general*, i *viceprimer ministre*, *vice-primer ministre*); en els conjunts formats per un substantiu o un adjectiu precedits de l'adverbi *no*, s'escriu un guionet únicament en els casos lexicalitzats (per exemple, *el no-alineament* però *la no confessionalitat de l'Estat*; *art no figuratiu* 'abstracte' esdevé *art no-figuratiu*); s'escriuen aglutinats i sense guionet expressions lexicalitzades com *un sensepapers* o *una contrarellotge* (però amb guionet *déu-n'hi-do* i *cotó-en-pèl*, si porta accent gràfic en el primer component), i també compostos no reduplicatius com ara *a matadegolla*, *picabaralla* o *clopiu*. Finalment, es posa en relleu l'ús discrecional del guionet en casos d'homonímia (*co-rector*, *ex-portador*, per a diferenciar-los de *corrector* o *exportador*) o per a evitar grafies detonants (*ex-exiliat*, *ex-xa*, en comptes de *exexiliat* o *exxà*).
- **Mots compostos i prefixats amb el segon formant començat per s seguida de consonant.** S'hi escriu una *e* epentètica quan el segon formant coincideix formalment i semànticament amb un mot català: *arterioesclerosi* (*esclerosi*), *cardioespasme* (*espasme*), *electroestàtic* (*estàtic*) o *feldespat* (*espat*); però, en canvi, *microscòpic*, *termòstat*, *atmosfera*...
- **Accentuació de les formes baleàriques de la primera persona del present d'indicatiu dels verbs de la primera conjugació acabats en -enar, -esar, -essar, -osar i -ossar.** En general, s'escriuen amb accent greu les dels verbs acabats en *-enar*, *-esar*, *-osar* i *-ossar*: *anomèn*, *esmèn*, *remèn* (però *berén*, *estrén*, *ordén*); *avès*, *palès* (però *sospés*); *dispòs*, *impòs*, *supòs*; *desglòs*, *destròs* (però *esbós*, *endós*). En canvi, s'escriuen amb accent agut les dels verbs acabats en *-essar*: *confés*, *ingrés*, *interés* (però *disfrès*).
- **Reducció de la llista de mots amb accent diacrític.** S'escriu l'accent diacrític únicament en quinze mots monosíl·labs: *bé/be*, *déu/deu*, *és/es*, *mà/ma*, *més/mes*, *món/mon*, *pèl/pel*, *què/que*, *sé/se*, *sí/si*, *sòl/sol*, *són/son*, *té/te*, *ús/us*, *vós/vos*. S'escriuen sense accent diacrític els compostos i derivats d'aquests mots, com *adeu*, *adeu-siau*, *marededeu*, *rodamon*, *a contrapel*, *entresol* o *subsol*.
- **Supressió de la dièresi en els derivats cultes acabats en el sufix -al.** S'escriuen sense dièresi quan el mot primitiu no presenta un hiat: *fluidal* (*fluid*) *laical* (*laic*) *col·loidal* (*col·loide*) *helicoidal*, *trapezoidal*... En canvi: *proïsmal* (*proïsme*), *veïnal* (*veí*).

A banda d'aquests canvis, en el text s'han inclòs mots que han entrat recentment en el DIEC, com *aiatol·là*, *blog* o *cànnabis*, o la grafia dels quals ja havia estat modificada, com *nietzscheà* (abans *nietzschia*) o *séquia* (abans *sèquia*). En l'exemplificació, també s'han volgut fer especialment visibles alguns noms propis que tradicionalment han estat objecte de dubte (*Abigail*, *Dèbora*, *Raül*, *Rubèn*; *el Figueró*, *Talteüll*, *la Salzadella*, *Binibèquer*) i alguns mots i expressions de grafia vacil·lant que encara no recull el DIEC. És el cas d'alguns mots patrimonials com *brunz*, *cotó-en-pèl*, *menyestimar* o *xep-a-xep*, de locucions com *d'arrapa-i-fuig* o *can penja-i-despenja*, d'alguns manlleus d'ús freqüent com

aiguagim, fitnes, gòspel, gruyère, jacuzzi, kebab, off the record o sushi, i d'alguns compostos i derivats com antisistema, contrarellotge i sensesostre.

Barcelona, 25 d'octubre de 2016

Institut d'Estudis Catalans
Comunicació

Carrer del Carme, 47
08001 Barcelona

Tel. 932 701 620 (ext. 293)
Fax 932 701 180

comunicacio@iec.cat
www.iec.cat